

Els museus de
redefinició

Catalunya, entre la i la sistematització

A ningú no li pot passar desapercbut que, en el decurs dels últims anys, els museus són immersos en un procés de canvi, de renovellament i redefinició conceptual.

El debat sobre el paper del museu en la societat contemporània ha generat, amb poc temps, una literatura abundant i desigual que és molt marcada per totes les derivacions d'una cultura de masses cada vegada més fonamentada en la comunicació i la imatge. El museu en tant que dipòsit o magatzem d'objectes, el museu clàssic, erudit, elitista i burgès, és superat per un nou museu que esdevé un instrument de comunicació a un públic cada vegada més

ampli i divers i al servei dels interessos més distints. La funció de custodiar objectes és ampliada per la de custodiar, també, idees.

Si tradicionalment ha aplegat tota mena d'objectes històrics, avui està incorporant els contemporanis (1).

El museu surt de les quatre parets per recuperar i integrar una zona industrial o per preservar un paisatge o una cultura puntuals. El museu s'obre a l'exterior per actuar coordinadament amb altres àrees de la cultura a fi de realitzar una actuació global en el patrimoni.

En fi, el museu també es veu molt mediatitzat, sovint, pels interessos del mercat.

Del mètode i la funció del treball museològic

Aquest actual procés de canvi que es dona en el món dels museus pot fer la impressió que s'està anant a les palpentes. De fet, si ens centrem en la part més vistosa del museu, la de l'exposició al públic, podria semblar que els museus es mouen en un terreny sense normes. És veritat que no existeixen uns criteris que defineixin nítidament què ha de ser una exposició, però això no treu que, d'una manera progressiva, a l'entorn del museu s'hi configura una disciplina nova, la museologia, amb una aplicació pràctica, la museografia. Avui ja existeix un nota-

Mosaic conservat
al Museu Arqueològic
de Barcelona.

Sepultura
de Gaufred Gilabert
de Grúlles al Museu
d' Art de Girona

El museu marítim
de les Drassanes
de Barcelona.

"La Vicaria" de Fortuny
al Museu d' Art Modern.

ble bagatge d'estudis i propostes metodològiques en tot allò que afecta els museus, inclosa, és clar, la part expositiva. La bibliografia referida a museus s'incrementa any rera any, sobretot des del decenni dels setanta. Hi ha tractats sobre tots els aspectes generals de la seva organització i, també, treballs monogràfics referits a aspectes puntuals,

Museu Picasso, a Barcelona, situat en un noble casal del carrer de Montcada.

com és ara els sistemes per garantir la conservació de monedes, insectes o qualsevol altre tipus de fons que, dins una gamma amplíssima, pot tenir un museu. Un bon nombre de revistes, de periodicitat variada, i diverses fires i congressos completen el panorama informatiu.

A nivell internacional existeix des de l'any 1946 una organització, el Consell Internacional de Museus (ICOM), de caràcter no governamental, dels museus i dels professionals de museus, creada amb l'objectiu genèric de promoure la museologia i totes aquelles disciplines que són d'interès per a la gestió i les activitats dels museus. La celebració, cada 18 de maig, del Dia Internacional dels Museus, que té un ressò creixent al nostre país, respon a una recomanació feta per la Conferència General de l'ICOM celebrada a Moscou l'any 1977.

La volada creixent que ha pres la part expositiva en la funció dels museus durant els últims decennis ha contribuït molt i molt a la potenciació dels museus, però, també, a desbarbar-ne la seva naturalesa. El museu continua essent un estoig conservador d'un determinat patrimoni, però, alhora, cada vegada se'n vol fer més un aparador espectacular. L'objectiu irrenunciable és de trobar un bon equilibri entre ambdós vessants de manera que l'un no contradigui l'altre. I no sembla pas cosa fàcil en aquests moments, en què la febre expositiva impera fins a condicionar la mateixa conservació de les peces, que a voltes semblen no tenir estada fixa i ésser condemnades a convertir-

se en rodamons. Cada museu hauria de conjuminar la conservació i l'exposició dels seus propis fons.

En la mesura que l'exposició museogràfica atreu un nombre creixent d'espectadors, resulta obvi l'interès també creixent per vetllar pel discurs museogràfic. En aquest sentit, s'ha de recordar que no hi ha una línia museogràfica neutra o objectiva, molt particularment en tot allò que el museu tracti de preservar i divulgar en relació amb objectes de dimensió històrico-social (2). El museu dona sempre un discurs determinat, pot contribuir a la pròpia reflexió del visitant o bé aportar uns continguts molt delimitats, però sempre assenyalant unes directrius, uns referents, uns contextos determinats.

L'augment extraordinari de la dimensió social dels museus ha anat portant els diferents països a legislar sobre la matèria. Qualsevol acció de política cultural no pot prescindir, avui, dels museus. Una cultura nacional que no tingui possibilitat de legislar sobre museus es troba, indefectiblement, en una situació d'inferioritat, que vol dir tant com assimilació o aculturació.

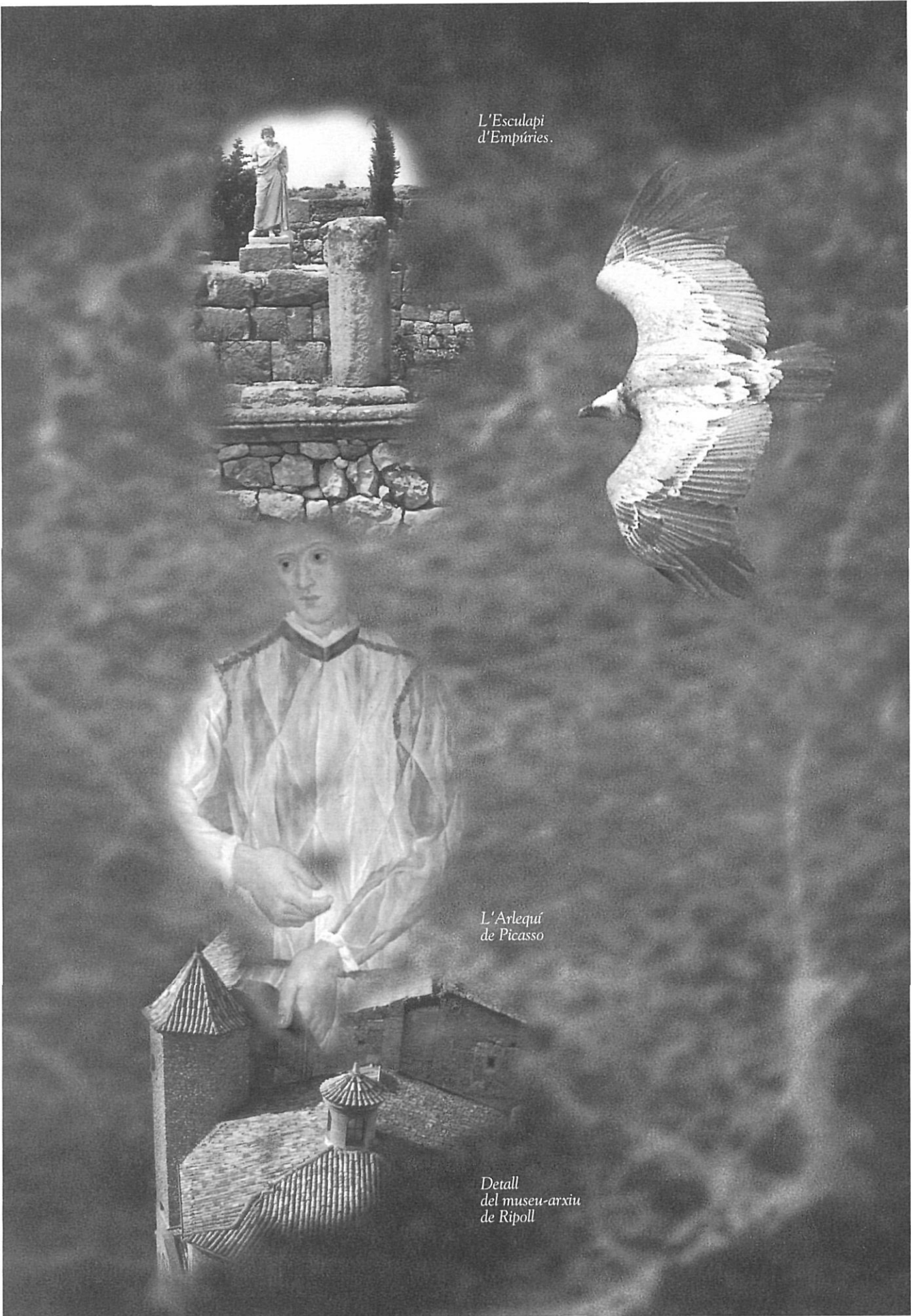
Museus a Catalunya

Els últims quaranta anys el nombre de museus de Catalunya ha augmentat significativament. Ara mateix

hi ha al nostre país 246 «museus». Bé que no es tracta d'un cas excepcional, en el context europeu, és molt remarcable que prop d'un 80% de les institucions que hom anomena «museu» hagin estat creades a partir de 1950. Passats els anys més durs de la postguerra, rebrotaren a viles i ciutats iniciatives individuals o d'entitats diverses,

aixoplugades a voltes per l'administració local, adreçades a aplegar tota mena d'objectes amb la finalitat de constituir un museu. Es produïa en uns moments en què era molt evident l'ensulsiada de molts aspectes encara vigents del que alguns anomenen «societat tradicional». El món rural, per exemple, vivia en aquells moments un tombant molt evident, però també els vells oficis urbans o les formes i pràctiques de les devocions populars. L'evidència de trobar-se en un context de canvis profunds, la consciència d'una determinada identitat cultural que s'havia de preservar i el resistencialisme cultural en un context d'opressió nacional foren factors que contribuïren decisivament a esperonar iniciatives d'aquesta mena. Avui la major part dels museus del país són formats per aquestes col·leccions, que acostumen a ser aplecs de materials temàticament molt dispersos, sense documentar-ne el seu context, repetitives, formades a partir de gustos massa personals, etc. (3). Seria injust i barroer de caure a fer una crítica fàcil d'aquest bagatge, que devem molt i molt a gent autodidacta. Mai no se'ls agrairà prou la feina feta, una feina que ara resultaria molt més difícil o impossible i que, probablement, era l'única que aleshores es podia fer.

L'enriquiment patrimonial dels nostres museus ha de continuar, però allò que sobretot ara cal fer, perquè avui es pot fer, ni que sigui amb limitacions, és d'ordenar el mapa museístic de Catalunya, sistematitzar una acumulació d'iniciatives atomitzades, forçadament inconnexes durant molts anys.

*L'Esculapi
d'Empúries.*

*L'Arlequí
de Picasso*

*Detall
del museu-arxiu
de Ripoll*

La legislació

Durant el curt i sotraguejat període de vigència de l'Estatut d'Autonomia de 1932 ben poca cosa es va poder fer per sistematitzar els museus catalans. S'ha d'esperar, de fet, mig segle més per trobar-ne un intent seriós. El Decret 222/1982, de la Generalitat de Catalunya, creà la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya, amb la voluntat de dotar el país d'un instrument «capaç de proporcionar una unitat de criteris d'organització i coordinació d'actuacions». Al cap de vuit anys aquest primer intent ha estat superat i derogat per la Llei de Museus de 1990. Partint d'un concepte de museu adient amb les noves tendències museològiques, la Llei de Museus dona un marc per a l'ordenació dels museus de Catalunya i permet de desenvolupar una reglamentació, ja iniciada, que ha d'ajudar a sistematitzar aspectes fonamentals. La llei organitza els museus del país seguint un criteri patrimonial. Els classifica en nacionals, d'interès nacional, comarcals, locals i monogràfics. Els museus nacionals creats per la llei són tres: el d'Arqueologia, el d'Art i el de Ciència i Tècnica. I actualment s'està treballant en la configuració d'un quart museu nacional, el d'Etnologia. Aquests museus poden tenir, al seu torn, seccions que en depenguin.

La Llei de Museus assigna competències específiques a les comarques i als municipis, tot restant excloses les diputacions provincials de l'organització museística del país sobre la base dels principis fixats per la legislació catalana de règim local.

La Generalitat transfereix als consells comarcals la gestió que exercia en alguns museus d'abast comarcal i local, a partir de convenis anteriorment signats (34 en total, la majoria amb ajuntaments); i assumeix la gestió dels museus nacionals.

Per a la coordinació superior dels museus i l'establiment de prioritats, la llei crea la Junta de Museus, organisme

Sala del Museu Marés d'art escultòric medieval.

de caràcter interinstitucional amb una Comissió Executiva d'onze vocals presidida pel director general del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, que n'ha de garantir la independència i el criteri científic de la seva gestió.

A partir de la promulgació de la llei, catorze decrets i dues resolucions n'han desenvolupat el seu contingut. Han estat publicats els decrets que aproven els estatuts dels tres museus nacionals esmentats, els decrets sobre transferències de la Generalitat als consells comarcals, de traspàs de museus i serveis museístics de la Diputació a la Generalitat i als consells comarcals, el de traspàs de la Diputació de Lleida a la Paeria de Lleida (Museu d'Art Jaume Morera) o el decret que fixa les condicions de protecció, difusió i documentació que han d'assegurar les funcions pròpies d'un museu, i establir, alhora, els criteris per portar a terme, des de la Generalitat, el Registre de Museus de Catalunya.

El decret del Registre de Museus fixa que els museus existents hauran d'adaptar-se a la normativa vigent en el termini de cinc anys, període de temps que sembla suficient per tal que puguin ser assolits els mínims exigits. El Departament de Cultura dona prioritat, en els seus programes anuals d'ajuts de caràcter econòmic, als museus, a les actuacions destinades a l'adequació i al compliment de les condicions establertes per la llei.

Actualment es treballa en la Llei del Patrimoni Històric Català, on són contemplades unes mesures de foment que, sens dubte, incidiran en els museus. Hi haurà museus que, passat el termini de cinc anys, no reuniran les condicions mínimes exigides. En aquest cas, restaran com a col·leccions i sota l'aixopluc legal de la Llei de Patrimoni Històric Català.

Crear un museu té uns costos elevats. Bastir la infraestructura és car i encara costa més de mantenir-la. Cada vegada hi ha més gent preparada o bé que es prepara per treballar professionalment als museus; però els contractes són ben escassos. No hi pot haver un museu de debò a cada poble del país perquè no hi ha mitjans ni és necessari. El futur passa per la recerca de solucions alternatives partint de la base de compartir serveis i coordinar esforços (4).

Fina Parés

és cap del Servei de Museus de la Generalitat de Catalunya.

NOTES

1. Entenen la creació contemporània en el sentit ampli (indumentària, estris casolans, art, etc.). És destacable, en aquesta línia, el programa d'adquisició i exhaustiva documentació d'objectes del moment que des de fa alguns anys es porta a terme a Suècia.
2. El debat sobre una pretesa objectivitat museogràfica, que té els seus apòstols, podreu trobar-lo, per exemple, a «Towards the Millennium. Museums 2000 reported», *Museums Journal*, juny 1989, pp. 17-20.
3. Un estudi realitzat per la Secció de Documentació del Servei de Museus de la Generalitat l'any 1991 constata que la majoria dels museus de Catalunya són museus locals formats per petites col·leccions gairebé sempre pluridisciplinàries, sense arribar al miler d'objectes, si exceptuem del recompte els petits fragments procedents d'excavacions arqueològiques.
4. La revista *Musées et Collections Publiques de France* ha dedicat el seu número de desembre de 1992 a museus i economia, on hom podrà trobar reflectida una problemàtica que també afecta els nostres museus.